

OTCOVSTVO A JEHO VZŤAH K DEŤOM

Paed Dr. Róbert Likavčan – KU RUŽOMBEROK

Ur. w 1982 roku na Słowacji w Rużomberoku. Ukończył studia jako magister teologii i doktor pedagogiki. Brał udział w kilku konferencjach z dziedziny pedagogiki i nauki społecznej. Obecnie pracuje i studiuje jako doktorant na Uniwersytecie Katolickim w Rużomberoku.

ÚVOD

Téma, otcovstva a jeho vzťahu k deťom je veľmi zaujímavá a vysoko aktuálna. Akokoľvek sa pozrieme na otcovstvo zisťujeme, že to skutočné a nefalšované otcovstvo je dnes v hlbokoj kríze. Tá vyplýva nielen z povahy a správania samotných mužov, ale tiež z krízy manželstva a rodiny, ktoré sú základom zrelého a zodpovedného otcovstva. **Môžeme povedať, že v posledných tridsiatich rokoch došlo k znovuobjaveniu otca a výskumy zaoberajúce sa rôznymi aspektmi života otcov sa začali rýchlo množiť.** Napriek tomu veľmi málo vedeckých prác, či už empirických alebo teoretických, sa zaoberá dopadom otca na osobnú pohodu svojich detí. Podobne je tomu aj v prípade vzťahov medzi otcami a synmi, dcérami. Práve preto sa zaoberáme v krátkosti týmito oblasťami a vzťahu otcovstva.

VZŤAH OTCA K DEŤOM

Keď sa človek stane otcom, je mu zrazu pridelená najdôležitejšia rola v jeho živote.¹ Úspešné otcovstvo sa musí vyví-

jať postupne, je výsledkom vzájomnej lásky medzi otcom a jeho deťmi. Na tomto vzťahu treba pracovať neúnavne počas celého života. Treba si uvedomiť, že potreba prežívať intenzívnu otcovskú lásku sa u niektorých mužov prejavuje prv, ako sa stanú otcami.² Otec prichádza pri narodení dieťaťa, takpovediac k hotovému. Zvyčajne sa na svoju novú funkciu ani nestačí pripraviť a nedokáže si s ňou tak rýchlo poradiť.³ Možno je to preto, lebo matka je tá, ktorá vynosí dieťa a prežíva zmeny na svojom tele. Muž tieto zmeny na svojom fyzickom tele nezažíva a preto potrebuje viac času, aby si zvykol na svoju úlohu otca. Otázka úspešného, ľudsky prospešného otcovstva je veľmi dôležitým aspektom plnohodnotného mužského života.⁴ Sociologické prieskumy ukázali, že funkcia otca sa v posledných desaťročiach výraznejšie zmenila ako funkcia matky.⁵ Muži sa snažia intenzívnejšie prežívať svoje otcovstvo, byť viac zúčastnení ako aj viac informovaní. Majú snahu od prvého momentu narodenia svojho dieťaťa, byť aktívnou súčasťou ich života a pracovať na svojom vzťahu k nim. Zúčastňujú sa

¹ YABLONSKY, L. *Otcové & synové*. Praha: PORTÁL, 1995. s.11.

² CHORVÁT, F. *Byť dobrým otcom - povinnosť, či túžba*. Martin: OSVETA, 1986. s.83.

³ MATÉJČEK, Z. *Rodiče a deti*. 1986. Praha: AVICENUM, 1986. s.57.

⁴ CHORVÁT, F. *Byť dobrým otcom - povinnosť, či túžba*. Martin: OSVETA, 1986. s. 6.

⁵ MATÉJČEK, Z. *Rodiče a deti*. 1986. Praha: AVICENUM, 1986. s.58.

v rovnakej miere ako matka na procese výchovy a tým ovplyvňujú a formujú budúci charakter svojho dieťaťa. Jeden z autorov vo svojej publikácii píše: Pristavme sa pri tom, ako si ľudia predstavujú vzorného otca. Často si muži ani neuvedomujú, že sa usilujú konať podľa toho, aký „obraz“ otca nosia vo svojej mysli. Najčastejšie napodobňujú správanie svojich rodičov a podľa nich formujú onen abstraktný ideál - vzor. Veľká časť tohto ideálu je utvorená z materiálu, ktorý si nazbierali od ľudí žijúcich okolo nich, od priateľov, známych, zo školy, z literatúry, z filmu a podobne.⁶ Antilogus a Festjens vo svojom diele publikujú podobný názor že, každý muž je ovplyvnený výchovou vlastného otca a aj on sám sa snaží svoje potomstvo vychovávať podobným spôsobom. Je to skutočne pravda, že človek sa už od nepamäti učí pozorovaním starších a skúsenejších ľudí, v prvom rade od svojich rodičov a potom od priateľov a blízkych.

VZŤAH OTCA K DCÉRE

Otec hrá v živote svojej dcéry veľmi dôležitú úlohu. Pri výchove dievčat je dôležité, aby otec oceňoval fyzické črty svojej dcéry, ale zároveň neobchádzal iné kvality, ako napríklad úspechy, hodnoty, postoje, pretože tieto tiež vytvárajú vnútorný obraz dievčaťa o sebe a teda aj jej vnútornú krásu. Prejavy ocenenia a uznania od otca by mali byť časté a bezpodmienečné.⁷ Každý otec by sa mal venovať svojej dcére, byť angažovaný v jej živote, starať sa nie len o jej biologické potreby, ale byť aj citovou oporou. Nájsť si na ňu

vždy čas, aby necítila, že jej problémy sú pre otca nezaujímavé, len preto že by to mohli byť „ženské“ záležitosti. Otec má mať porozumenie pre jej záujmy, nemá ju posielat s prvými problémami hneď za svojou mamou. Pre otca je veľmi dôležité, aby pochopil ženskú psychiku dcéry. Aspoň aby sa o to pokúsil.⁸ Otcovia hrajú kľúčovú rolu v dcérinom vnímaní ctižiadostivosti, úspešnosti a spôsobilosti. Múdri otec bude svojej dcére dávať najavo, že žiadne z týchto črt nie je nezlučiteľná so ženskosťou.⁹ Otec musí prejavíť sympatiu k jej ženskému správaniu, musí chápať, že jej patria isté ženské výhody (viac šiat, a podobne).¹⁰

Vzťahy otcov ku svojim dcéram sú zložité aj z toho dôvodu, že muži by tu mali pochopiť ženskú psychiku, ktorá je značne odlišná od tej ich. Nie len záujmy sú iné, ale celkový pohľad na svet a jeho fungovanie. Otec musí prejavíť značnú snahu a takt, pokiaľ chce byť dobrým otcom pre svoju dcéru.

VZŤAH OTCA K SYNOVI

Vo chvíli, keď sa narodí syn, vzniká medzi ním a otcom celoživotné puto. O sile tohto puta existujú nespočetné dôkazy. Otcovia majú značný vplyv na vytváranie osobnosti každého muža.¹¹ Otec hrá kľúčovú úlohu pri výchove mužskosti svojho syna. Otec sa mu stáva vzorom a ovplyvňuje jeho hľadanie mužskosti v približne troch hlavných oblastiach:

1. V správaní a zaobchádzaní so ženami. Syn starostlivo sleduje, ako pozorne a zdvorilo sa otec správa voči svojej

⁶ KAPR, J. *Nastávajúci otec*. Bratislava: SMENA, 1985. s. 12-13.

⁷ WRIGHT, N. H. *Navždy tátovo dievče*. Praha: NÁVRAT DOMU, 1998. s.25.

⁸ KAPR, J. *Nastávajúci otec*. Bratislava: SMENA, 1985. s. 137.

⁹ WRIGHT, N. H. *Navždy tátovo dievče*. Praha: NÁVRAT DOMU, 1998. s. 27.

¹⁰ KAPR, J. *Nastávajúci otec*. Bratislava: SMENA, 1985. s. 137.

¹¹ YABLONSKY, L. *Otcové & synové*. Praha: PORTÁL, 1995. s.7.

manželiek, voči dcére a voči ostatným ženám. V tomto ohľade súhlasia mnohí autori, ktorí píšu o tom, ako sa správa otec k matke, veľmi závisí, ako sa raz bude syn správať k svojej žene.¹² Netreba zabudnúť, že syn si všíma aj to aký je vzťah otca k zodpovednosti a k rodine, či prevezme starostlivosť o veci, keď sa niečo nedarí a podobne.

2. V oblasti mužských aktivít, ako je šport, domáce práce, zaobchádzanie s náradím a podobne.
3. V oblasti prestíže a úcty, ktorá vyplýva z otcovho verejného postavenia. Dieťa potrebuje dať ostatným kamarátom najavo, toto je môj otec, popýšiť sa ním, jeho šikovnosťou i verejne.¹³

Chlapci svojich otcov pozorne sledujú, hľadajú u nich návody, ako vystupovať vo svojich budúcich mužských rolách, obzvlášť v rolách otcov. Synovia sa so svojimi otcami identifikujú. Sú pritom presvedčení, že ich vlastné životné skúsenosti budú rovnaké ako skúsenosti ich otcov.¹⁴ Pre syna je dobrý otec mimoriadne dôležitý, jej jedným z rozhodujúcich a určujúcich činiteľov.¹⁵ Deťom najmä chlapcom prospieva, keď môžu tráviť čas s otcom. Syn a otec sa môžu cítiť navzájom blízky. Spoločná činnosť ako aj vzájomné rozhovory ich približujú k sebe. Naraz akoby padli zábrany a otec, ktorý postupuje nenásilne, môže skutočne ovplyvniť smer ži-

vota svojho syna.¹⁶ Otec stelesňuje pre syna vzor sily, mužnosti, authority a disciplíny, vedie ho k ľuďom, k celej spoločnosti.¹⁷ Otec svojím sebavedomím správaním a rozvážnym prístupom k problémom, vedie svojho syna k poznaniu dôležitosti správneho hodnotového systému.¹⁸ Aristoteles zdôrazňuje: „Muž učí, žena pestuje.“¹⁹ Otec je skôr spoľahlivým ochrancom a kamarátom svojich detí, je pre dieťa živým vzorom. „Otec má byť oporou žene - matke i celej rodine.“²⁰ V podstate obaja, matka aj otec by sa mali rovnakou mierou podieľať na chode domácnosti - na domácich prácach, materiálnom zabezpečení, výchove detí a aktívnom trávení voľného času. Ako uvádzajú autorky Oravcová, Ďuricová, Bindasová z pohľadu detí na matke sa im najviac páči, že je pracovitá, dobrá, starostlivá, milá, chápaná, veselá a spravodlivá. U otca deti oceňujú najmä pracovitosť, spravodlivosť, čestnosť, dôslednosť, primeranú prítomnosť, ale tiež veselosť, dobrotu“. Vlastnosti matky a otca, ktoré uvádzajú autorky sú z nášho pohľadu rodovo stereotypné. V období dospievania je otec pre svojho syna, ale aj dcéry spoľahlivým partnerom. Chlapci potrebujú mať pocit, že na svojho otca sa môžu spoľahnúť, aj keď v tomto období inklinujú hlavne k rovesníkom. V období adolescencie potrebujú byť považovaní za rovnocenných partnerov so svojimi rodičmi.²¹

¹² ROZINAJOVÁ, H. XX a XY- O láske, sexe, manželstve a rodičovstve. Martin: OSVETA, s.166.

¹³ KAPR, J. *Nastávajúci otec*. Bratislava: SMENA, 1985. s.136.

¹⁴ YABLONSKÝ, L. *Otcové & synové*. Praha: PORTÁL, 1995. s.12.

¹⁵ CHORVÁT, F. *Byť dobrým otcom - povinnosť, či túžba*. Martin: OSVETA, 1986. s.5.

¹⁶ BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: PORTÁL s.r.o., 1997. s. 46.

¹⁷ ĎURDIÁK, L. *Psychohygienu mladého človeka*. Nitra: ENIGMA, 2001., s. 49.

¹⁸ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodine*. Praha: PRÁH, 2006. s.206.

¹⁹ ROZINAJOVÁ, H. XX a XY- O láske, sexe, manželstve a rodičovstve). Martin: OSVETA, 1990. s.165.

²⁰ KOVÁČIKOVÁ, D. a kol. *Všeobecná pedagogika*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2009. s. 70.

²¹ ORAVCOVÁ, J. - ĎURICOVÁ, L. - BINDASOVÁ, O. *Psychológia rodina*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2007. s. 17.

ZÁVER

Pre rodičov je dieťa najcennejším darom, ktorý obohacuje ich život. S nahou rodičov je čo najlepšie vychovať svoje dieťa a pripraviť ho na plnohodnotný život. Netreba zabúdať na prvky, ktoré sú dôležité pre udržanie rodinnej stability, najmä v dnešnej dobe, ktorá je charakteristická svojou uponáhľanosťou a preferovaním kariéry pred tradičnými rodinnými hodnotami. Tradičné rodinné hodnoty, ktoré sa opierajú o kresťanské princípy majú byť základným prvkom aj pri vzťahu otca k deťom. Byť otcom dnes už neznamená len mať **rozhodujúce slovo** v rodine a autoritu s ktorou sa nediskutuje. Otcovstvo sa dnes javí väčšmi ako služba deťom. O otcovstve ako jedinej úlohe odovzdávanej z pokolenia na pokolenie už dnes nemožno hovoriť, skôr sa treba zamýšľať o otcovstve ako o poslaní a povolání.

SUMMARY

These days are characterized in that in every area of life we are haunted by materialism and consumerism. However, situations come when people stops and realizes what values are really important. The relationship between father and children are among the most important environmental area. The theme of fatherhood is very important because the relationship of parents and hence the father to the children helps to shape their character traits. In

this article we respect the children's father, daughter, son and tried to show you how these relationships are formed.

ZOZNAM LITERATÚRY

- BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: PORTÁL s.r.o., 1997. 139s.
- ĎURDIÁK, L. *Psychohygienu mladého človeka*. Nitra: ENIGMA, 2001. 149s. ISBN 80-85471-84-1.
- CHORVÁT, F. *Byť dobrým otcom - povinnosť, či túžba*. Martin: OSVETA, 1986. 192s.
- KAPR, J. *Nastávajúci otec*. Bratislava: SMENA, 1985. 163s.
- KOVÁČIKOVÁ, D. a kol. *Všeobecná pedagogika*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2009. ISBN 978-80-8083770-9.
- MATÉJČEK, Z. 1986. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, 1986. 336s.
- ORAVCOVÁ, J. - ĎURICOVÁ, L. - BINDASOVÁ, O. *Psychológia rodina*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2007. ISBN 978-80-8083-490-6.
- ROZINAJOVÁ, H. XX a XY- (O láske, sexe, manželstve a rodičovstve). Martin: OSVETA, 1990. 248s. ISBN 80-217-0113-7.
- SATIROVÁ, V. *Kniha o rodine*. Praha: PRÁH, 2006. 357s. ISBN 80-7252-150-0.
- WRIGHT, N. H. *Navždy tátovo dievča*. Praha: NÁVRAT DOMU, 1998. ISBN 80-8549513-9.
- YABLONSKY, L. *Otcové & synové*. Praha: PORTÁL, 1995. 220s. ISBN 80-7178-0758.

Dla ojca, którego dziecko umiera, umiera przyszłość.

Dla dziecka, którego rodzice umierają, umiera przeszłość.